

בש"פ 6697/19 - אליאור בן ימיני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון
בש"פ 6697/19

לפני: כבוד השופט י' עמית

העורר: אליאור בן ימיני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בחיפה בתיק
מ"ת 7825-08-19 שניתנה ביום 23.9.2019 על ידי
כבוד השופט נ' סילמן

תאריך הישיבה: כ"ה בתשרי התש"ף (24.10.2019)

בשם העורר: עו"ד מור עטיה
בשם המשיבה: עו"ד סיגל בלום

החלטה

1. ערר על החלטתו של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופט נ' סילמן) במ"ת 7825-08-19, שבה הורה על מעצרו של העורר עד לתום ההליכים המשפטיים בעניינו.

2. כנגד העורר, יליד 1993, ונאשם נוסף יליד 1999 (להלן יחדיו: הנאשמים) הוגש כתב אישום המייחס להם ביצוע שלוש עבירות של חבלה בכוונה מחמירה, לפי סעיף 329(א)(1) בצירוף סעיף 29 לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

לפי הנטען בכתב האישום, ביום 21.7.2019 בשעות הערב והלילה, שהו הנאשמים בקרבת מזנון בחיפה ושתו משקאות אלכוהוליים בחברת אחרים. במהלך הערב הגיעו למקום המתלוננים (להלן: ארתור, דניס ויבגני), התיישבו

בשולחן סמוך ושתו גם הם אלכוהול. אחד הנאשמים ביקש מהמתלוננים סיגריה, ומשסירבו אמר - "אתם רוצים בעיות", והחל להתווכח עימם. הנאשם הנוסף הצטרף לעימות, שעד מהרה הפך פיזי. הנאשמים שברו בקבוקי בירה, ואז החלו לתקוף את המתלוננים - הם נגחו בראשו של ארתור ודקרו אותו בידו הימנית באמצעות בקבוק שבור; הכו את דניס בראשו באמצעות בקבוק שבור; הכו את יבגני בראשו באמצעות בקבוק שבור ובעטו במפשעתו. המתלוננים נמלטו מהמקום, והנאשמים דלקו אחריהם והשיגו את יבגני. הנאשמים המשיכו לתקוף אותו באגרופים, בבעיטות, ובאמצעות הבקבוקים השבורים, ולא חדלו ממעשיהם גם לאחר שנפל על הקרקע, ועד שאיבד את הכרתו, שאז ברחו הנאשמים מהמקום. בהמשך הובהל יבגני בניידת טיפול נמרץ לבית החולים כשהוא מונשם ומורדם, והמתלוננים האחרים פונו לקבלת טיפול רפואי.

3. עם הגשת כתב האישום, הוגשה בקשה למעצרו של הנאשמים עד לתום ההליכים המשפטיים, בשל המסוכנות הנשקפת מהם ומכוח חזקת המסוכנות הסטטוטורית (סעיפים 21(א)(1)(ב) ו-21(א)(1)(ג)(4) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996). בהיעדר מחלוקת על קיומן של ראיות לכאורה, ולאור קיומה של עילת מעצר, הורה בית משפט קמא על מעצרו של הנאשמים עד החלטה אחרת. עם זאת, לאור העובדה שאין לנאשמים עבר פלילי מכביד של עבירות אלימות, הורה גם על עריכת תסקירי מעצר לבחינת חלופה (החלטת כב' השופט א' פורת מיום 5.8.2019).

4. תסקיר המעצר סקר את הרקע של העורר, לרבות הרקע הפסיכיאטרי שלו (העורר אובחן כלוקה בסכיזופרניה פרנואידית) והקשיים הנפשיים וההתנהגותיים עימם הוא מתמודד, הנגרמים בחלקם כתוצאה מצריכת אלכוהול ומשימוש בחומרים פסיכואקטיביים. גורמי שירות המבחן העריכו כי מהעורר נשקף סיכון בינוני, בעיקר נוכח הכחשתו את התמכרותו לאלכוהול. לאור טיב הסיכון ורמתו, נמצא כי יש צורך במסגרת גמילה טיפולית וכי אין די בפיקוח אלקטרוני או בחלופת מעצר בחיק המשפחה (וזאת, חרף ההתרשמות החיובית מהמפקחים שהוצעו - אמו של העורר ושניים מאחיו). לכן, לנוכח חוסר מוכנותו של העורר לטיפול, נמצא כי אין חלופת מעצר מתאימה, והתסקיר נחתם בהמלצה שלילית.

5. ביום 28.9.2019 התקיים דיון, שבו ביטא העורר הכרה בבעיותיו ועתר לקבלת תסקיר משלים. בית משפט קמא נעתר לבקשה, מן הטעם שישנן נסיבות מיוחדות שמצדיקות בחינה מחדשת של שילוב העורר במסגרת טיפולית, ובהן מצבו הרפואי והמשפחתי, גילו, ונכונותו להשתלב בטיפול (החלטת כב' השופט א' אליקים מיום 29.8.2019; בהחלטה נקבע כי יערך תסקיר משלים גם בעניינו של הנאשם הנוסף).

בתסקיר המשלים צוין כי העורר דיבר בפתיחות על התמכרותו לאלכוהול ועל הגורמים שהביאוהו להסתירה לאורך שנים, לרבות בשיחה הקודמת עם שירות המבחן. צוין כי קיים קושי להעריך את מידת מוכנותו לטיפול, אך ניכרת הכרה ראשונית במצבו. לכן, הומלץ על הפניית העורר לבדיקות רפואיות הנדרשות לקראת ראיון התאמה לקהילה הטיפולית "קרית שלמה", המטפלת בתחלואה כפולה (נפשית והתמכרותית). כמו כן, נבחנה התאמתו של אח נוסף לשמש כמפקח, ונקבע כי שלושת האחים והאם מהווים מסגרת משפחתית תומכת ונורמטיבית ומתאימים לשמש כערבים מגבים.

6. ביום 15.9.2019, בית משפט קמא (כב' השופט נ' סילמן) קבע כי יש ספק באשר להתקיימות התנאים שנקבעו בבש"פ 1981/11 מדינת ישראל נ' סויסה, פ"ד סד(3) 101 (2011) (להלן: עניין סויסה), שבהתקיימם יש לאפשר תחילת הליכי שיקום וגמילה כבר בשלב המעצר. ברם, מאחר שהעורר הופנה לתסקיר משלים, ומבלי ליצור אצלו ציפיות, הוחלט לאפשר את ביצוע הבדיקות הרפואיות.

ביום 23.9.2019, לאחר שנערכו הבדיקות, התקיים דיון נוסף שבסיומו הוחלט על מעצרו של הנאשמים עד לתום ההליכים. למען הנוחות נתרכז בנימוקים הנוגעים לעורר. בית המשפט קבע כי חומרת מעשיו מעידה על מסוכנות רבה; כי אינו עומד בתנאים שנקבעו בעניין סויסה, וזאת, מפני שההליך הטיפולי טרם החל, פוטנציאל ההליך השיקומי מוטל בספק, והחלופה הטיפולית אינה מספיקה כדי להקנות את מסוכנותו.

מכאן הערר שלפניי.

7. לטענת העורר, עניינו מצדיק סטייה מהכלל לפיו העיתוי המתאים לטיפול וגמילה הוא בשלב ריצוי העונש. העורר טען כי פנה מיוזמתו למרכז לבריאות הנפש מספר פעמים בבקשה לקבל סיוע, וכי יש בכך כדי להעיד על כנות ההכרה שהביע בצרכיו ועל נכונותו לקבל טיפול. לעמדתו, אילו היה מופנה באותה עת למוסד גמילה המתאים לצרכיו, הרי שבשלב זה כבר היה בעיצומו של טיפול והיה מתמלא התנאי הראשון והעיקרי לפי סויסה. עוד נטען כי סיכויי הצלחת הטיפול משמעותיים; כי גילו הצעיר מטה את הכף לטובת חלופה טיפולית; כי החלופה המוצעת יכולה לאיין מסוכנות; כי עברו הפלילי של העורר אינו מכביד או טרי; כי ההחלטות הראשונות שניתנו בעניינו והתנהלותם של המותבים הקודמים בתיק יצרו אצלו ציפייה שישולב במסגרת טיפולית; ולבסוף, כי מכלול נסיבותיו האישיות מצדיק את קבלת הערר ואת השבת הדיון לבית המשפט המחוזי, כדי שיאפשר לעורר להגיע לראיון קבלה בקהילה השיקומית "קריית שלמה".

8. מנגד, המדינה מצביעה על המסוכנות הרבה הטמונה בעורר, על חומרת העבירה המיוחסת לו ועל החשש מפני טריגרים שיכולים לגרום לו לנהוג באלימות. בנוסף, המדינה טענה כי הקהילה הטיפולית המוצעת אינה מוכרת לה, ולא ברור מה טיב הפיקוח במקום. עוד טוענת המדינה כי המקום לבחון את אופן הטיפול בעורר הוא בעת גזירת הדין, ולא כעת בשלב המעצר.

9. לאחר עיון בהחלטות בית משפט קמא ובכתב הערר על נספחיו, ולאחר ושמיעת טענות הצדדים בעל פה, לא שוכנעתי כי יש מקום להתערב בהחלטות של בית המשפט המחוזי.

העורר סובל ממה שמכונה בעגה המקצועית "תחלואה כפולה נפשית" - התמכרות לסמים או אלכוהול מצד מי שלוקים גם בהפרעה פסיכיאטרית. הטיפול במכורים הסובלים מתחלואה כפולה הוא מורכב, משום שהוא מצריך התמודדות מקבילה עם שני החוליים. יחד עם זאת, מדובר בטיפול חיוני מאין כמוהו, באשר התמודדות נפרדת עם כל אחת מהבעיות - גמילה לחוד וטיפול נפשי לחוד - לא צפויה להניב תוצאות ואף עלולה להביא להחמרה (להרחבה ראו המסמכים שנערכו בנושא על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת: "הטיפול במכורים לסמים בעלי תחלואה כפולה נפשית" (ד"ר גלעד נתן, 4.1.2010; "תחלואה כפולה: חולי נפש המשתמשים בסמים" (רחל ורצברגר, 1.12.2003)).

לכן, ברי כי ישנה חשיבות רבה לטיפול מתאים בבעיה ממנה סובל העורר, ומטבע הדברים, ככל שיקדם הטיפול בו - כן ייטב.

בד בבד, עלינו לזכור כי אנו מצויים כעת בשלב המעצר, ובית משפט זה חזר לא פעם על הכלל לפיו העיתוי המתאים לבחינת שילוב בהליכי טיפול וגמילה אינו בשלב המעצר, אלא בשלב גזירת העונש וריצויו (ראו למשל בש"פ 4068/03 אחרר נ' מדינת ישראל (15.5.2003); בש"פ 4839/03 בוזגלו נ' מדינת ישראל, בפס' 3 (19.6.2003); בש"פ 4298/09 אביסדריס נ' מדינת ישראל, בפס' 13 (26.5.2009); בש"פ 1981/11 מדינת ישראל נ' סויסה, פ"ד סד(3) 101, 109-120 (2011) (להלן: עניין סויסה); בש"פ 2530/11 זולטן נ' מדינת ישראל, בפס' 4 (13.4.2011)). אמנם, בפסיקה נקבע כי תיתכן סטייה מהכלל בהתקיים מספר תנאים: ההליך הטיפולי החל זה מכבר, או למצער, הנאשם הביע רצון להתחיל בטיפול עובר לבקשת המעצר; פוטנציאל ההצלחה של ההליך הטיפולי הוא גבוה, וזאת בהתבסס על עמדת גורמי המבחן ובהתחשב בשורה של משתנים ובהם גילו של הנאשם; והתרשמות לפיה המסגרת הטיפולית המוצעת מבטיחה מענה הולם למסוכנות הנשקפת מהנאשם (ראו בהרחבה בעניין סויסה, בפסקה 10). אלא שכפי שפירט בית המשפט המחוזי בהחלטתו, עניינו של העורר אינו ממלא אחר תנאים אלו.

10. אקדים ואומר כי לא נעלמה מעיניי טענת העורר כי עוד לפני מעצרו, במספר הזדמנויות בעבר, הוא הביע רצון לקבל טיפול נפשי והכיר בבעיית ההתמכרות לאלכוהול ממנה הוא סובל. אף לא נעלמו מעיניי נסיבות חייו הלא קלות. אלה נזקפים לטובת העורר ומחזקים את הרצון להושיט לו יד מסייעת ולהפנותו לאפיק טיפולי-שיקומי.

מנגד, שירות המבחן התקשה להעריך את מידת מוכנותו וכוחותיו הפנימיים של העורר, ואף העלה את האפשרות כי הבעת הרצון מצד העורר להשתלב בקהילה טיפולית, מקורה במוטיבציה חיצונית בשל מצבו הנוכחי בבית המעצר (ראו ההמלצה בתסקיר המשלים). התרשמות זו מטילה צל מסוים על פוטנציאל ההצלחה של ההליך.

11. ועיקרו של דבר.

דומה כי אין חולק על חומרת המעשה בו מואשם העורר, שבוצע באימפולסיביות תוך גרימת פגיעות חמורות, ובנקל יכול היה להסתיים בתוצאה חמורה הרבה יותר. לכך יש להוסיף הן את התרשמותו של שירות המבחן כי נשקף מהעורר סיכון בינוני להישנות עבירות דומות בעתיד; הן את הסתייגותה של המדינה מהמסגרת הטיפולית המוצעת, הנובעת מחוסר היכרות עם טיב הפיקוח בקהילה הטיפולית. לכל אלה יש להוסיף את עברו הפלילי של העורר, שאמנם מתייחס לעבירות שבוצעו לפני שנים, אך אלה כוללות עבירות של אלימות ובריחה ממשמורת חוקית. הצטברות הדברים מובילה למסקנה כי צדק בית המשפט המחוזי בהחלטתו כי המקרה שלפנינו אינו ממלא אחר התנאים שנקבעו בהלכת סויסה, ועל כן אין מקום להפנות את העורר לקהילה טיפולית בשלב זה.

11. בא כוחו של העורר טען כי נוצרו אצל העורר ציפייה והסתמכות כי אם שירות המבחן יבוא בהמלצה חיובית בעניינו, אזי בית המשפט יאמץ את המלצתו. לא אכחד כי טענה זו אינה לחלוטין נטולת בסיס. אמנם, בדיון בבית המשפט המחוזי ביום 15.9.2019, העורר הצהיר כי הפנייתו לבדיקות לצורך בחינת התאמתו לקהילה הטיפולית, לא יוצרת אצלו כל ציפייה או הסתמכות (עמ' 10 לפרוטוקול). בד בבד, השתלשלות ההליך במבט מלמעלה, ובכלל זה

גישתו החיובית של בית המשפט המחוזי, בראשית הדרך, כלפי האפשרות לשחרר את העורר לחלופת מעצר; הפניית העורר לעריכת שני תסקירים בעניינו; והפנייתו לבדיקות לקראת בחינת התאמתו לקהילה הטיפולית - עשויה להסביר את אכזבתו של העורר. למרות האמור, איני סבור כי יש לבוא בטרוניה לבית המשפט המחוזי בעניין זה. המקרה של העורר אינו מקרה קל, ונסיבותיו האישיות הובילו את בית המשפט המחוזי להקדיש מאמץ ומשאבים לצורך בחינת האפשרות לשחררו לחלופת מעצר. העובדה שבסופו של יום מאמצים אלו לא הבשילו לכדי העברת העורר לקהילה הטיפולית המוצעת, אין בה כדי להטות את הכף לטובת התערבות בהחלטתו של בית משפט קמא (ראו והשוו החלטתי בבש"פ 4512/18 מלכב נ' פרקליטות המדינה, פס' 8 (15.6.2018)).

12. בשולי הדברים, ומבלי לגרוע מהאמור לעיל, אציין כי ככל שההליך העיקרי בעניינו של העורר יימשך, וככל שיעלה בידי בא כוחו של העורר ליתן תמונה מספקת בנוגע לטיב הפיקוח הקיים בקהילה הטיפולית המוצעת, עדיין פתוחה בפני העורר האפשרות להגיש לבית משפט קמא בקשה לעיון חוזר, ואיני מביע כמובן כל עמדה לגבי סיכוייה של בקשה כזו, ככל שתוגש.

13. אי לכך, הערר נדחה.

ניתנה היום, ה' בחשוון התש"ף (3.11.2019).

ש ו פ ט